

Grade: 4

Lesson Number: 20

Unit Name: Poetry

Course: Bolī

Title: Poetry II

Standards

Standard 2: Comprehension of Appropriate Passages

- Students comprehend grade-appropriate reading passages and begin analysis of text.
 - *Students ask questions that are not merely found verbatim in the text, but demonstrate analysis and predictions.*
 - *Students ask questions and support answers by connecting prior knowledge with literal information.*
 - *Students identify structural patterns found in informational text (compare & contrast, cause & contrast, sequential & chronological order) to strengthen comprehension.*
 - *Students evaluate new information and hypotheses by testing them against known information and ideas.*
 - *Students define figurative language (e.g., simile, metaphor, hyperbole, personification) and identify its use in literary works.*
 - *Students follow simple multi-step written instructions (e.g., how to assemble a product).*

Standard 4: Writing Sentences and Paragraphs with a Central Idea

- Students write coherent sentences and multi-paragraph compositions that develop a central idea.
 - *Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, and simple supporting facts and details.*
 - *Students learn the formats to write personal and formal letters, thank-you notes, and invitations.*
 - *Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.*

Objective

1. Students explore poetry in Pañjābī.
2. Students discuss different figurative language used in poetry.
3. Students edit their poems based on new knowledge.

Prerequisites

- Previous completion of Lesson I on Poetry.

Materials

- Copies of all Poems from ਅਮਰਦੀਪ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠ ਮਾਲਾ :
 - Book 6, p. 93, ਆਪਣਾ ਦਰਦ
 - Book 8, p. 45, ਗੀਤ

- Book 8, p. 127, ਹਰਿਆਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ
- Book 3, p. 5, ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ
- Book 5, p. 5, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
- Lined paper/Writing tools

Advanced Preparation

- This is the second lesson in a five-part series on Poetry and Figurative language lessons. Teacher should plan accordingly.
- Teacher should be familiar with all the poems and understand them well.

Engagement (15-20 minutes)

- Talk with children about their poems.
- Ask them if they were able to get some examples.
- Briefly let children tell you about the poems, not necessarily read them out.
- Focus on what children found in their poems; i.e. simile, metaphors, etc.
- Ask them about their own poems and if they thought about what kind of literary work it had or what they would like to add to their work.

Exploration (35 minutes)

- Tell children that today they are going to explore some different kinds of poems.
- Together as a class you can go over two and then some more can be discussed in groups.

Start with the Gurū Nānak poem

- Begin reading it and stop right before the poem says Nānak's name.
- Ask children:
 - Who do they think the poem is talking about?
 - What is the Gulāb?
 - Where did this Gulāb come to life?
- Once they get the answer that it is about Gurū Nānak, continue and ask:
 - Ask them what Saṅgrām is and what the poet might be referring to?
- Then continue reading on.
- Ask them about Lahore and what they know of it.
- Then continue asking or if necessary briefly telling them about all the experiences that keep coming up.
- Discuss Bhāī Lālo and Mālik Bhāgo's story.
- Discuss the ending of the poem.

Next, discuss the poem on Āpnā Dard

- This time tell the children that you will read the entire poem.
- As you are reading the poem they can take notes for discussions later on.
- Read slowly and clearly.
- Then ask any child to be daring enough to translate the gist of the poem.
- If that seems difficult, then start asking questions:

- What is the poem about?
- Who or what is it talking about?
- Who doesn't feel pain?
- What are the two sides of life?
- Where is there darkness?
- What is the poet trying to express?
- As you are asking the questions and you realize children are having difficulty, pass out a copy of the poem so that children have them in front of them.
- Re-ask the questions.
- Together discuss both poems, how each one is written, and how easy or difficult it was for the students to understand them.

Explanation/Extension (5-10 minutes)

- Give out the other three poems.
- Tell children that they should read and understand each poem and during the next class they may be put into a group with any one of the poems and they will have to discuss it.
- Have them begin reading their poems silently in class.
- Tell them they can ask you any questions that they might have about the poems and then finish off their thoughts at home.

Evaluation (On-going)

- Pay attention to children's understandings during discussions.

Teacher Resources

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਪਿੰਡ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ
 ਜਿੱਥੇ ਖਿੜਿਆ ਇੱਕ ਗੁਲਾਬ।
 ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ
 ਕਾਲੂ ਘਰ ਇੱਕ ਜਨਮਿਆ ਬਾਲ।
 ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ, ਜਜ਼ਬੇ ਸੁੱਚੇ
 ਤਨ ਨਿੱਕੇ ਵਿੱਚ ਦਾਈਏ ਉੱਚੇ।
 ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਨਾਮ
 ਜਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਸੰਗਰਾਮ।
 ਵਿੱਚ ਤਲਵੰਡੀ ਜਦ ਸਨ ਬੱਚੇ
 ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਕਈ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ।
 ਹਰ ਗੱਲ ਉਸ ਦੀ ਸੱਚ ਹੈ ਜੱਗਦਾ
 ਦੱਸੀਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਹੈ ਲਗਦਾ।
 ਬੜੇ ਬੜੇ ਚੰਡਾਲ, ਘਮੰਡੀ
 ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੀਚ ਪਖੰਡੀ।
 ਹੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ
 ਬਣੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ।
 ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੋਏ ਜਵਾਨ
 ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਅਨੇਕ ਮਹਾਨ।
 ਇੱਖ ਦਿਨ ਆਪ ਲਹੌਰੋਂ ਚੱਲ
 ਤੁਰ ਪਏ ਏਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਵੱਲ।
 ਏਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਦ ਆਏ
 ਲਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਡੇਰੇ ਲਾਏ।
 ਲਾਲੇ ਸੀ ਕਿਰਤੀ ਤਰਖਾਣ
 ਸੁੱਚੀ ਸਜਰੀ ਲੈ ਮੁਸਕਾਨ।
 ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਸੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ
 ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਪੇਟ ਸੀ ਭਰਦਾ।
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਘਰ ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ
 ਲੋਕੀਂ ਭਾਗੋਂ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰਦੇ।
 ਮਲਕ ਭਾਗੋਂ ਉੱਥੇ ਦਾ ਹਾਕਮ
 ਠੱਗੀ ਕਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਦੱਮ।
 ਮਿਹਨਤੀਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਮਾਰੇ
 ਆਪਣੇ ਉੱਚੇ ਮਹਿਲ ਉਸਾਰੇ।
 ਜ਼ਾਲਮ ਤੇ ਵੱਡਾ ਹੰਕਾਰੀ
 ਉਸ ਤੋਂ ਜਨਤਾ ਤੰਗ ਸੀ ਸਾਰੀ।
 ਵੱਢੀਖੋਰ ਸੀ ਤੇ ਵੱਡਾ ਠੱਗ

ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਕਰਾਇਆ ਯੱਗ।
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਉਸ ਸਦਵਾਇਆ
 ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੱਦਾ ਨੁਕਰਾਇਆ
 ਖਿੱਝ ਡਾਢੀ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਆਈ
 ਤੁਰੰਤ ਭੇਜਿਆ ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ।
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਕੋਲ
 ਪੁੱਛਿਆ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਬੋਲ।
 ‘ਭੋਜਨ ਖਾ ਕੇ ਸੂਦਰ ਦੇ ਘਰ
 ਕੀਤਾ ਮੇਰਾ ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਾਦਰ।
 ਉਧਰ ਸੁੱਕੇ ਟੁੱਕਰ ਸੁਆਹ
 ਇੱਧਰ ਪੂਰੀ ਖੀਰ ਕੜਾਹ।
 ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਉਂ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਆਏ
 ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਸਤਾਏ।’
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ
 ‘ਮੈਂ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।
 ਤੂੰ ਏਂ ਹਾਕਮ ਬੇਪਰਵਾਹ।
 ਇਹ ਜੋ ਤੇਰੇ ਖੀਰ ਕੜਾਹ।
 ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਖਾ ਕੇ ਰਿੱਧੇ
 ਲੋਕ ਨਾ ਜਾਨਣ ਭੋਲੇ ਸਿੱਧੇ।

ਆਪਣਾ ਦਰਦ

ਉਸ ਦੀ ਹੱਸਤੀ ਸੂਰਜ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ,
 ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅੱਗ ਦਾ ਨੂਰ ਕਰੇ।
 ਉਸ ਲਈ ਧਰਤੀ ਬਣਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਜਿਹੀ,
 ਜੋ ਧਰਤੀ ਦੇ ਤਨ ਚੋਂ ਪੀੜਾਂ ਦੂਰ ਕਰੇ।
 ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ,
 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰੇ।
 ਤੋੜੇ ਸਖਤ ਜੰਜੀਰ ਜਾਂ ਫਿਰ ਟੁੱਟ ਜਾਏ,
 ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਗੱਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰੇ।
 ਜਿਸ ਨੇ ਚਾਨਣ ਕੀਤਾ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਤੇ,
 ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਹਾਲੇ ਅੰਨ੍ਹੇਰਾ।
 ਦੁੱਖ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਮਿਹਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸੀਂ,
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਦਰਦ ਬਥੇਰਾ ਹੈ।
 ਮੈਂ ਤੇ ਦੀਵਾ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਲਦੇ ਰਹੇ,
 ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਕਿਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਜੇਰਾ ਹੈ।
 ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਟੱਟਹਿਣੇ ਨਹੀਂ ਡਰਾ ਸਕਦੇ,
 ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਅਗਨੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸੇਰਾ ਹੈ।
 ਤੀਰਥ ਨਹਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ,
 ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ।
 ਹੱਥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਤ ਬਿਆਈਆਂ ਬਖਸ਼ੇ ਨਾ,
 ਹੋ ਸਕਦੇ ਉਹ ਹੱਥ ਕਦੇ ਬਲਵਾਨ ਨਹੀਂ।
 ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧੋਤੀ ਨਹੀਂ,
 ਸਾਨੂੰ ਤੇਰੇ ਉਹ ਅੱਥਰੂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ।
 ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਲਾ ਕੇ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹਾਂ,
 ਸਾਡੇ ਤੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ।

‘ਮਹਿੰਦਰ ਦੁਸਾਂਝ’

ਹਰਿਆਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ (ਟੋਲੀ ਗੀਤ)

ਹਰਿਆਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ,
ਫੁੱਲ ਹਰਿਆਲੀ ਦੇ,
ਚਿੰਨ੍ਹ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ,
ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ ਦੇ।

ਹਰਿਆਲੀ ਜੀਵਨ ਹੈ।
ਜੀਵਨ ਹਰਿਆਲੀ ਹੈ।
ਜੀਵਨ ਦੀ ਧੜਕਣ ਹੈ।
ਜੀਵਨ ਦੀ ਲਾਲੀ ਹੈ।

ਪੱਤ ਹਰਿਆਲੀ ਦੇ,
ਹਰਿਆਲੀ ਪੱਤਾਂ ਦੀ,
ਸਾਡੀਆਂ ਰੱਖਾਂ ਦੀ,
ਜਿੰਦਗੀ ਲੱਖਾਂ ਦੀ।

ਚੁੱਖ ਹਰਿਆਲੀ ਦੇ,
ਹਰਿਆਲੀ ਚੁੱਖਾਂ ਦੀ,
ਅਉਖਦ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ,
ਜ਼ਾਮਨ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ।

ਰੰਗ ਹਰਿਆਲੀ ਦੇ,
ਹਰਿਆਲੀ ਰੰਗਾਂ ਦੀ,
ਛਣਕਾਰ ਵੰਗਾਂ ਦੀ,
ਧੁਨੀ ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ।

ਇਕ ਕੁੜੀ - ਮੈਂ ਕਿਰਨ ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ।
ਮੈਂ ਪੱਤੀ ਹਾਂ ਗੁਲਾਬ ਦੀ।
ਮੈਂ ਮਹਿਕ ਖਿਲ੍ਹਾਰਦੀ।

ਇਕ ਲੜਕਾ - ਮੈਂ ਨੂਰ ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ।
ਮੈਂ ਚਾਨਣ ਹਾਂ ਸ਼ਬਾਬ ਦਾ।
ਮੈਂ ਚਾਨਣ ਖਿਲ੍ਹਾਰਦਾ।

ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ - ਅਸੀਂ ਬਾਲ ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ।
ਅਸੀਂ ਫੁੱਲ ਹਾਂ ਗੁਲਾਬ ਦੇ।

ਹੱਸ ਹੱਸ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ,
ਹਾਂ ਮਹਿਕ ਖਿਲ੍ਹਾਰਦੇ।

ਹਰਿਆਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ,
ਫੁੱਲ ਹਰਿਆਲੀ ਦੇ।
ਚਿੰਨ੍ਹ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ,
ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ ਦੇ।

(ਫੁੱਲ)

ਗੀਤ

ਤੈਨੂੰ ਹਾਸਿਆਂ 'ਤੇ
ਜ਼ਖਮ ਵਿਖਾਵਾਂ,
ਜੇ ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਆਵੇਂ ਮਿੱਤਰਾ।

ਸਾਡੇ ਵੇ ਮਹੱਲੇ,
ਲੋਕ ਗਮ-ਖਾਣੇ ਵੱਸਦੇ।
ਹੰਝੂ ਗਿਰਦੇ ਨੇ,
ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨੇ ਉਹ ਹੱਸਦੇ।
ਤੈਨੂੰ ਅਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨੁਹਾਵਾਂ,
ਜੇ ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਆਵੇਂ ਮਿੱਤਰਾ।

ਸਾਡੇ ਵੇ ਮਹੱਲੇ,
ਭਾਵੇਂ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਐ।
ਫੇਰ ਵੀ ਮਹੱਲਾ ਸਾਡਾ,
ਪੂਜਣ ਸਮਾਨ ਐ।
ਬਣੇ ਦਰਦਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਖਾਵਾਂ,
ਜੇ ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਆਵੇਂ ਮਿੱਤਰਾ।

ਵੇਖੀਂ ਵੇ ਮਹੱਲੇ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ,
ਕੀ ਸਰਾਪ ਐ।
ਆਉਂਦਾ ਨਾ ਸਵੇਰਾ ਏਥੇ,
ਰਹਿੰਦੀ ਸਦਾ ਰਾਤ ਐ।
ਤੈਨੂੰ ਕਾਲਖ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਵਿਖਾਵਾਂ,
ਜੇ ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਆਵੇਂ ਮਿੱਤਰਾ।

ਹੋਇਆ ਕੀ ਜੇ ਕਵੀ ਏਂ ਤੂੰ,
ਸਮਾਂ ਪਹਿਚਾਣਦਾ।
ਸਾਡਾ ਵੀ ਮਹੱਲਾ ਤੇਰੀ,
ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਹਾਣ ਦਾ ।
ਜਿੰਨੇ ਚੁੱਕ ਲਏਂਦਾ ਗੀਤ ਚੁਕਾਵਾਂ,
ਜੇ ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਆਵੇਂ ਮਿੱਤਰਾ।
(ਪ੍ਰੋ: ਕਸ਼ਮੀਰ ਕਾਦਰ)

ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ

ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ!
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
 ਰੁੱਤਾਂ ਫਿਰੀਆਂ,
 ਨੱਚੀਆਂ ਚੜੀਆਂ।
 ਫੁੱਲਾਂ ਨੇ ਹੁਣ,
 ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਿਰੀਆਂ।
 ਭੌਰਿਆਂ ਲਾਈ ਗੁੰਜਾਰ।
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ!
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
 ਗੋਂਦਾ ਖਿੜਿਆ,
 ਗੁਲਾਬ ਖਿੜਿਆ।
 ਕਲੀਆਂ ਦਾ ਹਰ,
 ਗੁੱਛਾ ਖਿੜਿਆ।
 ਆਇਆ ਨਵਾਂ ਨਿਖਾਰ।
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ!
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
 ਨਰਗਸ ਨੇ ਅੱਜ,
 ਧੌਣ ਅਕੜਾਈ।
 ਨਵੇਂ ਘਾਹ ਨੇ,
 ਲਈ ਅੰਗੜਾਈ।
 ਚੜ੍ਹਿਆ ਰੂਪ ਅਪਾਰ।
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ!
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
 ਡੋਲੀਏ ਐਸਾ,
 ਰੰਗ ਖਿਲਾਇਆ।
 ਗੁਲਾਚੀਨ ਨੇ,
 ਸਭ ਮਹਿਕਾਇਆ,
 ਬਾਗ ਅਤੇ ਬਜ਼ਾਰ।
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ!
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
 ਫੁੱਲਾਂ ਸਾਰੇ,
 ਮਹਿਕ ਖਿਲਾਰੀ।
 ਮਹਿਕ ਲੱਗਦੀ,
 ਪਿਆਰੀ ਪਿਆਰੀ।
 ਚੜ੍ਹਦਾ ਜਾਏ ਖੁਮਾਰ।
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ!

ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।
ਬਹਾਰ ਏਸ ਵਿੱਚ,
ਹੱਸੀਏ ਗਾਈਏ।
ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਲ,
ਫੁੱਲ ਬਣ ਜਾਈਏ।
ਦੇਈਏ ਮਹਿਕ ਖਿਲਾਰ।
ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ!
ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ।

Poemsਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਪਿੰਡ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ
 ਜਿੱਥੇ ਖਿੜਿਆ ਇੱਕ ਗੁਲਾਬ ।
 ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ
 ਕਾਲੂ ਘਰ ਇੱਕ ਜਨਮਿਆ ਬਾਲ ।
 ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ, ਜਜ਼ਬੇ ਸੁੱਚੇ
 ਤਨ ਨਿੱਕੇ ਵਿੱਚ ਦਾਈਏ ਉੱਚੇ ।
 ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਨਾਮ
 ਜਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਸੰਗਰਾਮ ।
 ਵਿੱਚ ਤਲਵੰਡੀ ਜਦ ਸਨ ਬੱਚੇ
 ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਕਈ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ।
 ਹਰ ਗੱਲ ਉਸ ਦੀ ਸੱਚ ਹੈ ਜੱਗਦਾ
 ਦੱਸੀਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਹੈ ਲਗਦਾ ।
 ਬੜੇ ਬੜੇ ਚੰਡਾਲ, ਘੁਮੰਡੀ
 ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੀਚ ਪਖੰਡੀ ।
 ਹੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ
 ਬਣੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ।
 ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੋਏ ਜਵਾਨ
 ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਅਨੇਕ ਮਹਾਨ ।
 ਇੱਖ ਦਿਨ ਆਪ ਲਹੌਰੋਂ ਚੱਲ
 ਤੁਰ ਪਏ ਏਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਵੱਲ ।
 ਏਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਦ ਆਏ
 ਲਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਡੇਰੇ ਲਾਏ ।
 ਲਾਲੇ ਸੀ ਕਿਰਤੀ ਤਰਖਾਣ
 ਸੁੱਚੀ ਸਜਰੀ ਲੈ ਮੁਸਕਾਨ ।
 ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਸੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ
 ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਪੇਟ ਸੀ ਭਰਦਾ ।
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਘਰ ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ
 ਲੋਕੀਂ ਭਾਗੋ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰਦੇ ।
 ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਉੱਥੇ ਦਾ ਹਾਕਮ
 ਠੱਗੀ ਕਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਦੱਮ ।
 ਮਿਹਨਤੀਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਮਾਰੇ
 ਆਪਣੇ ਉੱਚੇ ਮਹਿਲ ਉਸਾਰੇ ।
 ਜ਼ਾਲਮ ਤੇ ਵੱਡਾ ਹੰਕਾਰੀ
 ਉਸ ਤੋਂ ਜਨਤਾ ਤੰਗ ਸੀ ਸਾਰੀ ।

ਵੱਢੀਖੋਰ ਸੀ ਤੇ ਵੱਡਾ ਠੱਗ
 ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਕਰਾਇਆ ਯੱਗ ।
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਉਸ ਸਦਵਾਇਆ
 ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੱਦਾ ਨੁਕਰਾਇਆ
 ਖਿੱਝ ਡਾਢੀ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਆਈ
 ਤੁਰੰਤ ਭੇਜਿਆ ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ ।
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਕੋਲ
 ਪੁੱਛਿਆ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਬੋਲ ।
 'ਭੋਜਨ ਖਾ ਕੇ ਸ਼ੂਦਰ ਦੇ ਘਰ
 ਕੀਤਾ ਮੇਰਾ ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਾਦਰ ।
 ਉਧਰ ਸੁੱਕੇ ਟੁੱਕਰ ਸੁਆਹ
 ਇੱਧਰ ਪੂਰੀ ਖੀਰ ਕੜਾਹ ।
 ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਉਂ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਆਏ
 ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਸਤਾਏ ।'
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ
 'ਮੈਂ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ।
 ਤੂੰ ਏਂ ਹਾਕਮ ਬੇਪਰਵਾਹ ।
 ਇਹ ਜੋ ਤੇਰੇ ਖੀਰ ਕੜਾਹ ।
 ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਖਾ ਕੇ ਰਿੱਧੇ
 ਲੋਕ ਨਾ ਜਾਨਣ ਭੋਲੇ ਸਿੱਧੇ ।

ਆਪਣਾ ਦਰਦ

ਉਸ ਦੀ ਹੱਸਤੀ ਸੂਰਜ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ,
 ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅੱਗ ਦਾ ਨੂਰ ਕਰੇ ।
 ਉਸ ਲਈ ਧਰਤੀ ਬਣਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਜਿਹੀ,
 ਜੋ ਧਰਤੀ ਦੇ ਤਨ ਚੋਂ ਪੀੜਾਂ ਦੂਰ ਕਰੇ ।
 ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ,
 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰੇ ।
 ਤੋੜੇ ਸਖਤ ਜੰਜੀਰ ਜਾਂ ਫਿਰ ਟੁੱਟ ਜਾਏ,
 ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਗੱਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰੇ ।
 ਜਿਸ ਨੇ ਚਾਨਣ ਕੀਤਾ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਤੇ,
 ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਹਾਲੇ ਅੰਨ੍ਹੇਰਾ ।
 ਦੁੱਖ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਮਿਹਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸੀਂ,
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਦਰਦ ਬਥੇਰਾ ਹੈ ।
 ਮੈਂ ਤੇ ਦੀਵਾ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਲਦੇ ਰਹੇ,
 ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਕਿਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਜੇਰਾ ਹੈ ।
 ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਟੱਟਹਿਣੇ ਨਹੀਂ ਡਰਾ ਸਕਦੇ,
 ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਅਗਨੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸੇਰਾ ਹੈ ।
 ਤੀਰਥ ਨਹਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ,
 ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ।
 ਹੱਥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਤ ਬਿਆਈਆਂ ਬਖਸ਼ੇ ਨਾ,
 ਹੋ ਸਕਦੇ ਉਹ ਹੱਥ ਕਦੇ ਬਲਵਾਨ ਨਹੀਂ ।
 ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧੋਤੀ ਨਹੀਂ,
 ਸਾਨੂੰ ਤੇਰੇ ਉਹ ਅੱਥਰੂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ।
 ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਲਾ ਕੇ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹਾਂ,
 ਸਾਡੇ ਤੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ।

‘ਮਹਿੰਦਰ ਦੁਸਾਂਝ’

ਹਰਿਆਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ
(ਟੋਲੀ ਗੀਤ)

ਹਰਿਆਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ,
ਫੁੱਲ ਹਰਿਆਲੀ ਦੇ,
ਚਿੰਨ੍ਹ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ,
ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ ਦੇ ।

ਹਰਿਆਲੀ ਜੀਵਨ ਹੈ ।
ਜੀਵਨ ਹਰਿਆਲੀ ਹੈ ।
ਜੀਵਨ ਦੀ ਧੜਕਣ ਹੈ ।
ਜੀਵਨ ਦੀ ਲਾਲੀ ਹੈ ।

ਪੱਤ ਹਰਿਆਲੀ ਦੇ,
ਹਰਿਆਲੀ ਪੱਤਾਂ ਦੀ,
ਸਾਡੀਆਂ ਰੱਖਾਂ ਦੀ,
ਜਿੰਦੜੀ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ।

ਰੁੱਖ ਹਰਿਆਲੀ ਦੇ,
ਹਰਿਆਲੀ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ,
ਅਉਖਦ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ,
ਜ਼ਾਮਨ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ।

ਰੰਗ ਹਰਿਆਲੀ ਦੇ,
ਹਰਿਆਲੀ ਰੰਗਾਂ ਦੀ,
ਛਣਕਾਰ ਵੰਗਾਂ ਦੀ,
ਧੁਨੀ ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ ।

ਇਕ ਕੁੜੀ - ਮੈਂ ਕਿਰਨ ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ।
ਮੈਂ ਪੱਤੀ ਹਾਂ ਗੁਲਾਬ ਦੀ ।
ਮੈਂ ਮਹਿਕ ਖਿਲ੍ਹਾਰਦੀ ।

ਇਕ ਲੜਕਾ - ਮੈਂ ਨੂਰ ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ।
ਮੈਂ ਚਾਨਣ ਹਾਂ ਸ਼ਬਾਬ ਦਾ ।
ਮੈਂ ਚਾਨਣ ਖਿਲ੍ਹਾਰਦਾ ।

ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ - ਅਸੀਂ ਬਾਲ ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ।
ਅਸੀਂ ਫੁੱਲ ਹਾਂ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ।
ਹੱਸ ਹੱਸ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ,
ਹਾਂ ਮਹਿਕ ਖਿਲ੍ਹਾਰਦੇ ।

ਹਰਿਆਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ,
ਫੁੱਲ ਹਰਿਆਲੀ ਦੇ ।
ਚਿੰਨ੍ਹ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ,
ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ ਦੇ ।

(ਫੁੱਲ)

ਗੀਤ

ਤੈਨੂੰ ਹਾਸਿਆਂ 'ਤੇ
ਜ਼ਖਮ ਵਿਖਾਵਾਂ,
ਜੇ ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਆਵੇਂ ਮਿੱਤਰਾ ।

ਸਾਡੇ ਵੇ ਮਹੱਲੇ,
ਲੋਕ ਗਮ-ਖਾਣੇ ਵੱਸਦੇ ।
ਹੰਝੂ ਕਿਰਦੇ ਨੇ,
ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨੇ ਉਹ ਹੱਸਦੇ ।
ਤੈਨੂੰ ਅਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨੁਹਾਵਾਂ,
ਜੇ ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਆਵੇਂ ਮਿੱਤਰਾ ।

ਸਾਡੇ ਵੇ ਮਹੱਲੇ,
ਭਾਵੇਂ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਐ ।
ਫੇਰ ਵੀ ਮਹੱਲਾ ਸਾਡਾ,
ਪੂਜਣ ਸਮਾਨ ਐ ।
ਬਣੇ ਦਰਦਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਖਾਵਾਂ,
ਜੇ ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਆਵੇਂ ਮਿੱਤਰਾ ।

ਵੇਖੀਂ ਵੇ ਮਹੱਲੇ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ,
ਕੀ ਸਰਾਪ ਐ ।
ਆਉਂਦਾ ਨਾ ਸਵੇਰਾ ਏਥੇ,
ਰਹਿੰਦੀ ਸਦਾ ਰਾਤ ਐ ।
ਤੈਨੂੰ ਕਾਲਖ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਵਿਖਾਵਾਂ,
ਜੇ ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਆਵੇਂ ਮਿੱਤਰਾ ।

ਹੋਇਆ ਕੀ ਜੇ ਕਵੀ ਏਂ ਤੂੰ,
ਸਮਾਂ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ।
ਸਾਡਾ ਵੀ ਮਹੱਲਾ ਤੇਰੀ,
ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਹਾਣ ਦਾ ।
ਜਿੰਨੇ ਚੁੱਕ ਲਏਂਦਾ ਗੀਤ ਚੁਕਾਵਾਂ,
ਜੇ ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਆਵੇਂ ਮਿੱਤਰਾ ।
(ਪ੍ਰੋ: ਕਸ਼ਮੀਰ ਕਾਦਰ)

ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ

ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ !
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ।
 ਰੁੱਤਾਂ ਫਿਰੀਆਂ,
 ਨੱਚੀਆਂ ਚੜੀਆਂ ।
 ਫੁੱਲਾਂ ਨੇ ਹੁਣ,
 ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਿਰੀਆਂ ।
 ਭੌਰਿਆਂ ਲਾਈ ਗੁੰਜਾਰ ।
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ !
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ।
 ਗੋਂਦਾ ਖਿੜਿਆ,
 ਗੁਲਾਬ ਖਿੜਿਆ ।
 ਕਲੀਆਂ ਦਾ ਹਰ,
 ਗੁੱਛਾ ਖਿੜਿਆ ।
 ਆਇਆ ਨਵਾਂ ਨਿਖਾਰ ।
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ !
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ।
 ਨਰਗਸ ਨੇ ਅੱਜ,
 ਧੌਣ ਅਕੜਾਈ ।
 ਨਵੇਂ ਘਾਹ ਨੇ,
 ਲਈ ਅੰਗੜਾਈ ।
 ਚੜ੍ਹਿਆ ਰੂਪ ਅਪਾਰ ।
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ !
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ।
 ਡੋਲੀਏ ਐਸਾ,
 ਰੰਗ ਖਿਲਾਇਆ ।
 ਗੁਲਾਚੀਨ ਨੇ,
 ਸਭ ਮਹਿਕਾਇਆ,
 ਬਾਗ ਅਤੇ ਬਜ਼ਾਰ ।
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ !
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ।
 ਫੁੱਲਾਂ ਸਾਰੇ,
 ਮਹਿਕ ਖਿਲਾਰੀ ।
 ਮਹਿਕ ਲੱਗਦੀ,
 ਪਿਆਰੀ ਪਿਆਰੀ ।
 ਚੜ੍ਹਦਾ ਜਾਏ ਖੁਮਾਰ ।
 ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ !

ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ।
ਬਹਾਰ ਏਸ ਵਿੱਚ,
ਹੱਸੀਏ ਗਾਈਏ ।
ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਲ,
ਫੁੱਲ ਬਣ ਜਾਈਏ ।
ਦੇਈਏ ਮਹਿਕ ਖਿਲਾਰ ।
ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਬੇਲੀਓ !
ਆਈ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ।